

МИХАИЛ СЕРГЕЕВ

25

31801/a
**МАРИЙ ЭЛЫН
ПАТЫРЖЕ-ВЛАК**

ПУЛЕМЕТЧИКЫН ИЛЫШЫЖЕ

Украина. Нехаевка ял. Кажне ялым тушман кид йымач утараш куштылго лийын огыл. Гитлеровец-влак чот аралалтыныт. Сержант Хасанов пулемет расчётшо дене тушманым, тылышкыже миен лектын, туп шенгечше почкаш тўгалын. Боевой точкым темдалын, 40 гитлеровецым пытарен, тыге батальонлан пытартыш гана атакыш кынелаш йõным ыштен. Кредалме годым пулемет расчёт улынек строй гыч лектын. Хасанов шкежат кок гана сусырген, тидым ончыде, тушман ўмбак пулемет гыч эше очердым пуэн. Вуй ушым иомдарымешке. Тидын дене пайдаланен, Хасановым гитлеровец-влак пленыш налыныт. Ялыш конденыт. Ушым налмекше, мемнан частыын кушто да могай улмыж нерген йодышташ тўгалыныт. Верысе калыкын ойжо почеш, Хасанов чыла йодышлан иктым гына вашештен: «Коммунист-влак Родиным огыт ужале!» Тылеч вара фашист кашак нелын сусыргышо сержантым янлыкла орландараш тўгалын. Парня коклашке гильзе-влакым кыреныт, лупш дене вўр лекмеш лупшеныт. Но Хасанов ик мутымат пелештен огыл. Фашист-влак ужыт: тиде воин деч нимом па-

ХАСАНОВ
Хатив Хусайнович

лен налаш огеш лий. Тунам Хасановын йолжым пидыныт, вуйжым руал шуэныт.

Нехаевкыш мемнан часть пурymeке, тудын командир-жылан ялысе калык Хасановын вуйдымо капшым ончык-тен.

Тыге увертарен 1943 ий 31 октябрьыште 60-шо армийын политотделжын начальникше генерал Исаев 1-ше Украинский фронтын полуправленийышкыже. Старший сержант Х. Х. Хасановлан Совет Союз Герой лўмым пуымо нерген СССР Верховный Совет Президиумын Указше лекме деч кок арня вара.

Донесений тўрлў калыкын шочшыштлан да нунын подвигыштлан пўлеклалтын. Днеприм вончымо да энерын пурла серыштыже плацдармым кумдангышаш верч кредалмаште ойыртемалтше 1667 боец ден командирлан боевой наградым пуымо, а 11 боец ден сержант Совет Союз Герой лўмым налын. Нунын коклаште 248-ше курсантский стрелковый бригадын 3-шо стрелковый батальонжо гыч пулемет ротын парторгшо Хасановын лўжым веле огыл, тудын подвижымат ушештарыме.

Донесенийыште пытартышлан тидымат палемдыме: руш огыл национальность гыч боец ден сержант-влакын геройло подвигышт моло воиным воспитатлымаште кучылталгыш. Кажне подвиг нерген герой-влакын родо-тукымыштлан, армий деч ончыч пашам ыштыме колхозышкышт, предприятийшкышт серышым колтеденыт.

Толын мо тунам Марий республикыш Совет Союз Герой Х. Х. Хасанов нерген серыш, каласаш йўсў. Тудо кумлыгышо ийлаште «Красный стекловар» янда заводышто, Параньга селаште, Морко лестранхозышто, Йошкар-Ола кўртньыгорно станцийыште пашам ыштен. Но тудо сарыш Владивосток ола гыч каен. Паша ыштыме пытартыш верже да должностьшо — спецсвязын экспедиторжо улмаш. Ала фронт гыч Хасановын подвигше нерген серышым Владивосток олаш колтеныт?

Варарак, 1944 ий 15 мартыште, татар калыкын эргыже

Хасанов нерген «Армейская правда» газетат каласкален, кеч геройын лўжым Хаки манын ончыктым.

Наградной материалыште геройын лўжым тыге ончыктым: Хасанов Хатиф Хусанович. Кузе тудо Хакимыш савырнен, — «Герои земли Марийской» сборникын (1965) составительже деч йодаш кўлеш ыле. Тулеч вара эреак Хаки Хасанов нерген ойленыт, геройлан сакыме мемориальный онгаштат тыгак возеныт.

А Хасановын чын лўжў Хатив. Тыге ончыктен тудо партий членыш пуымо годым ямдылыме автобиографийыште: «Мый, Хасанов Хатив Хусаинович, 1916 ийыште Морко районысо Алмаметово ялеш шочынам. Кресанык еш гыч лектынам. Пашазе лийнам. Авам, Ахмадина Магингап, 64 ияш, Йошкар-Ола кўртньыгорно станцийыште ила. Магинура акам — Горьковский областысе Шахунья станцийыште. Марлан лектын. Марийже — фронтышто. Ачам ом пале» (1943 ий 19 апрель).

Армийыш Хатив Хасановым 1942 ий мартыште налыныт. Ончычсо йошкарармеецым эрвелнак верланыше 25-ше армийын 248-ше посна стрелковый бригадышкыже пулетчиклан тунемаш коденыт. Тиде бригаде курсантский улмаш. Пел идалык туныктымеке, Хасановлан сержант званийым пуэныт. Тунамак уло бригаде кавел фронтыш колтеныт. (Элын неле кечылаштыже тушманым чактараш маньын, Дальний Восток гыч шужо полкым, бригадым, дивизийым фронтыш кусареныт). 248-ше бригаде ончыч 38-ше армийыш пурталтын, вара 60-шо армийыште кредалаш тўнгалын. Вот тунам сержант Х. Х. Хасанов шке илышыжым партий дене кылден.

Росто командирын пуымо характеристике гыч пале: фронтыш логалмекше, Хасанов тушман ваштареш Перекоповка, Толкачевка ялла, Курск ола лишне кредалын, шкенжым пенгыде воин семын ончыктен, пулеметым сайын пален. Тыгак Хрущевка, Мокрый, Капустичи ялла кундемыште оборонышто шогымо годым ойыртемалттын. Ротышто агитаторлан ыштен, боец-влак дене ятыр беседем эрта-

рен. «Кызыт Хасанов йолташ, — возен рото командир, — пулеметный отделений командирлан шога. Политически грамотный».

Хатив Хасанович лүддымылыкшө нерген наградыже-влак ойллат, вет Совет Союз Герой лүмым пуымо деч ончык Х. Х. Хасанов «За отвагу» медаль да Йошкар Шүдыр орден дене наградитлалтын. Медальлан возымо реляцийыште палемдыме: «1943 ий 8 февральыште Курск олам утарыме годым чулым улмыжым, инициативым ончыктен кредалын, огневой позицийым писын вашталтылын. Шке пулеметшо гыч тушман салтак-влакым чаманыде почкен, мемнан войскан наступленийжылан чот полшен. Шкетынак 12 фрицым пуштын». Йошкар Шүдыр орденым 1943 ий 26 августышто Романовка кундемыште тушманын обороныжым күрлмө годым ойыртемайтмылан налын. Тунам Хатив Хасановын пулеметшо тушманын расчетшым пытарен, шке ротыжлан ончыко каяш корным почын.

Старший сержант Х. Х. Хасановлан Совет Союз Герой лүмым пуаш ямдылыме реляцийыште Нехаевка села кундемыште кредалме нерген веле огыл ойлалтеш. Тунам пулеметчик Хасанов 34 фашистым пытарен. Шке илышыжым арам пуэн огыл.

Тылеч ончычат талын кредалын. 19 февральыште Толкачевка верч кредалмаште тушманын 84 салтак ден офицержым пулемет очередь дене солен оптен, вара гранат дене эше 34 гитлеровецым пытарен. Сусыргымыжым ончен огыл. 6 мартыште Конопляновка селам утарыме годым 67 немчыым вес туняш колтен.

Райцентр Хомутовка села верч бой годым тушманын кок пулемет точкыжым темдалын. Прихотьково кундемыште 29 августышто пулеметный ротын командирже старший лейтенант Козлов сусырген улмаш. Хасанов йолташ тудым алмаштен да, «Родина верч, ончыко!» манын, ротым ончыко вүден. Станковый пулеметшым тушман кийыме верыш чак луктын луйылташ тунгалын. Кум огневой точ-

кым темдалын. Тыге рото ончылно шындыме боевой приказ тўрыс шукталтын».

Икманащ, Совет Союз Герой лүмым старший сержант Хасановын чапле подвижым аклен пуэныт. Тудын ўмыржө 1943 ий 12 сентябрьыште кўрылтын. Пулеметчыкын чапше элна мучко шарлен. Тудын нерген писатель Шамиль Ракипов «По следам героев» книгаштыже возен. Книга мучаште Татарстан деч ёрдыжтө шочшо Совет Союз Герой-влакын спискышт уло. Ала-молан Х. Х. Хасановын шочмо верже ончыкталтде кодын. Тидым умылтарашат лиш, вет наградной материаллаште геройын аважын кушто илымыже веле палемдалтын.

Марий республикыште але марте Х. Х. Хасановым Параньга районын шочшыжлан шотлат. Тыгак возымо «Герои Советского Союза» словарьыште (Москва, 1988), кеч лўмжым изиш тёрлымö: Хатив олмеш Хативи лектын. 1942 ий гыч КПСС член, 1935—1937 ийлаште Йошкар Армиыште лийын манын палемдыме.

Тыштат йонгылышрак. Тудым тёрлаш кўлмым шотыш налын рашемдена: Хатив Хусаинович Хасанов Морко районысо Алмаметово (Тат-Китня) ялеш 1916 ийыште шочын. 1943 ий гыч КПСС член (кандидатыш 1942 ий мучаште пурен). Йошкар Армиыште 1937—1939 ийлаште служитлен, 1-ше Краснознаменный армиын күртнъыгорным ыштыше батальонышто йошкарармеец улмаш. Угыч армиыш налмешке, кум ий годым Владивосток олаште илен да пашамыштен.

Геройым шочмо вер-шөрыштө монден огытыл. Йошкар-Олаште, Параньга да Морко поселкылаште тудын лўмжым урем-влак нумалыт. Мемориальный онга-влакымат сакыме. Герой мемнан коклаште ила.